

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 20 (33)

Суми – 2020

**SECTION 7
ADMINISTRATIVE LAW AND PROCESS;
FINANCIAL LAW; INFORMATION LAW**

**СЕКЦІЯ 7
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2020.i20.p69>

**РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД
НЕЗАЛЕЖНОСТІ²**

*Мельник Вадим Іванович,
докторант кафедри адміністративного,
господарського права та фінансово-економічної безпеки,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет*

Стаття присвячена дослідженню питання розвитку національного законодавства щодо забезпечення функціонування системи економічної безпеки України в період незалежності. Акцентується увага на необхідності й доцільності ознайомлення та аналізу ключових нормативно-правових актів різної юридичної сили, які прямо чи побічно мають відношення до економічної складової державної безпеки. Наголошується на потребі встановлення основних історичних подій, що слугували передумовами для розбудови національної системи економічної безпеки та тих, які, у відповідні періоди, вплинули на її вдосконалення.

З'ясовано політичні та економічні фактори, що обумовило доцільність прийняття (затвердження) основних актів із забезпечення системи економічної безпеки держави. Визначено роль Конституції України, як основоположного документу, що заклав правове підґрунтя для розбудови системи економічної безпеки держави.

У контексті тематики наукового дослідження особливу увагу звернено на закони України «Про основи національної безпеки» та «Про національну безпеку України», як базові нормативно-правові акти із забезпечення системи економічної безпеки держави в різні часи. Встановлено ключові передумови прийняття кожного з них та оцінено їх роль у розбудові та удосконаленні системи економічної безпеки України. Виокремлено ряд актів, які мали помітне суттєве значення для розбудови та удосконалення національної системи економічної безпеки України в умовах незалежності забезпечуючи захист вітчизняної економіки та сприяючи її необхідному розвитку.

Ключові слова: забезпечення функціонування системи економічної безпеки України, економічна безпека України, розвиток законодавства із забезпечення функціонування системи економічної безпеки України, система економічної безпеки України, суб'єкти забезпечення системи економічної безпеки України.

Melnik V. I. Development of blighty legislation to ensure the functioning of Ukraine's economic

² Робота виконана в проєкті 0118U003582

security system during the independence period. The article is devoted to the study of the development of national legislation on ensuring the functioning of the economic security system of Ukraine in the period of independence. Attention is drawn to the necessity and expediency of acquaintance and analysis of key normative legal acts of different legal force, which are directly or indirectly related to the economic component of national security. It emphasizes the need to identify the major historical events that have served as a prerequisite for building a national economic security system and those that, at appropriate times, have influenced its improvement.

Political and economic factors have been determined, which made it expedient to adopt (approve) the basic acts for ensuring the state's economic security system. The role of the Constitution of Ukraine is defined as the fundamental document that laid the legal basis for the development of the state's economic security system.

In the context of scientific research, particular attention is paid to the laws of Ukraine "On the basics of national security" and "On national security of Ukraine", as the basic normative legal acts to ensure the system of economic security of the state at different times. Key backgrounds for each of them have been identified and their role in building and improving Ukraine's economic security system has been improved. A number of acts, which were of significant importance for the development and systematic improvement of Ukraine's national economic security system in the conditions of independence providing protection of the domestic economy and promoting its necessary development.

Keywords: ensuring the functioning of the economic security system of Ukraine, economic security of Ukraine, development of legislation to ensure the functioning of the economic security system of Ukraine, the economic security system of Ukraine, subjects of ensuring the economic security system of Ukraine.

Вступ. Національна економіка – одна з надважливих систем взаємозв'язаних галузей і сфер для будь якої держави на всіх етапах існування. Її становлення та розвиток, об'єктивно, відбувається тривалий час і постійно супроводжуються трансформаційними процесами, що в тій чи іншій мірі відображається на державній політиці.

Постановка проблеми. Важливим є й те, що вона часто зазнає різного ступеня деструктивний тиск, й, зважаючи на свою безспірну важливість для будь якої держави, потребує постійного дієвого захисту, в тому числі й правового. З такою проблемою Українська держава стикалася протягом всього свого існування, адже в складних геополітичних умовах важливим було і залишається створення сприятливих умов для необхідного матеріального благополуччя та економічної стабільності. Тому, вбачається виправданим і доцільним дослідження питання розвитку національного законодавства щодо забезпечення функціонування системи економічної безпеки України. При чому, окремо слід звернути увагу на період незалежності, коли держава отримала змогу розбудовувати правову систему орієнтуючись на власні національні інтереси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти цього питання перебували в полі зору науковців, фахівців та політичних діячів. Зокрема, слід виокремити В. Білоуса, І. Бінько, О. Власюка, Б. Даванзатті, Б. Данилишина, Я. Жаліло, Є

Іванова, Дж. М. Кейнса, А. Кулінської, Г. Малейнса, В. Мунтіяна, С. Неу, Г. Пастернак-Таранушенка, У. Поттера, Л. Робертса, В. Сенчагова, А. Сери, У. Стаффорда, В. Уразгалієва, В. Шлемко, С. Jr. Wolf та ін.

Постановка завдання. Дослідити питання розвитку вітчизняного законодавства щодо забезпечення функціонування системи економічної безпеки України в період незалежності та виокремити ключові умови, що зумовили характер правового захисту в той чи інший історичний проміжок.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж досліджувати питання розвитку законодавства, щодо забезпечення системи економічної безпеки України в окреслений період слід звернути увагу політичне та економічне становище держави до і після проголошення незалежності. Безперечно, тогочасні умови відгравали одну з вирішальних ролей у розбудові національної правової системи, направленої, в тому числі, на сприяння забезпечення захисту вітчизняної економіки.

Загальновідомим є той факт, що думка про необхідність саме держави вживати широке коло різного спрямування легальних заходів, із метою захисту економічної складової зародилася та активно розвивалася лише у XVII-XVIII ст. і тільки в окремих європейських країнах. Підтвердженням цьому слугують напрацювання Б. Даванзатті, Г. Малейнса, Т. Мана, У. Поттера, Л. Робертса, А. Серра, Г. Скаруффі, У. Стаффорда та деяких інших.

Домінували точки зору, що ці заходи мають проявлятися в заборонах на вивіз платіжних засобів, встановлення високих мит, обмеження імпорту і т. п. [1, с. 20]. Пізніше вказаній проблематиці поступово все частіше присвячувалася більш пильна увага з боку наукової спільноти, фахівців, політичних, громадських та інших постатей.

Так, А. В. Кулінська відмічає, що початок 1990-х рр. ознаменувався вибухом інтересу з боку науковців і суспільних діячів до проблеми економічної безпеки [2, с. 69]. Одним із найвідоміших слід вважати Дж. М. Кейнса, який наголошував, що якби держава могла визначати загальний обсяг ресурсів, призначених для збільшення знарядь виробництва і основних ставок винагороди власників цих ресурсів, цим було б досягнуто все, що необхідно. Установа централізованого контролю, необхідного для забезпечення повної зайнятості, потребують значного розширення традиційних функцій уряду. Крім того, в сучасній класичній теорії звертається увага на різні умови, в яких вільна гра економічних сил потребує приборкання [3, с. 514-515]. Тобто, відбувалася активна наукова розробка питання правового забезпечення економічної безпеки держави.

Із часом ряд вказаних пропозицій висвітлювалися в актах відповідних органів державної влади різних країн світу, у залежності від їх ступеня загального розвитку та визнання необхідності захисту власних економік. У практичному плані це, безпосередньо, виявилось в закріпленні дефініції «економічна безпека держави», встановлення ряду завдань, вирішення яких має сприяти захисту економіки, подальших активних досліджень у вказаній сфері тощо. Наприклад, в 1934 р., у період так званої «Великої депресії» Ф. Д. Рузвельт вперше вжив термін «національна економічна безпека» («national economic security»). Він звернувся з посланням до нації, яке отримало назву «Новий курс» («New Deal»), що мав вивести країну з економічної кризи. Для координації і контролю «Нового курсу» був створений спеціальний урядовий орган – Комітет з економічної безпеки (Committee on Economic Security, CES) [1, с. 49]. При чому, загрози або перешкоди національній економічній складовій розглядалися, як такі, що можуть бути іноземного або внутрішнього походження, навмисними або ненавмисними наслідками діяльності людини або природи [4, с. 11]. Тобто, велась комплексна нормотворча робота, спрямована на формування системи економічної безпеки держави.

Порівняно з цим із помітно активний розвиток вчень щодо необхідності забезпечення захисту

економіки та, як наслідок, правотворчої діяльності на українських землях прийнято пов'язувати за часом перебігу «Холодної війни». На нашу думку, це зумовлено таки факторами як пріоритетна орієнтація державної політики на питання воєнного характеру, внаслідок війн, конфліктів та протиріч (внутрішніх і зовнішніх). Також, не менш важливим, можна вважати відсутність, порівняно з провідними європейськими країнами того часу, політичних, ідеологічних та соціально-економічних умов для розвитку науки.

Як відомого у період згаданого протистояння було прийнято низку актів органів радянської влади, спрямованих на захист економіки. Так, у 1947 р. скасовані продовольчі картки і проведена грошова реформа, що дозволила позбутися від надлишків грошової маси, що накопичилася за час Великої Вітчизняної війни. Щорічно, з 1947 по 1953 рр. знижувалися ціни на багато груп споживчих товарів, що стимулювало попит і оздоровлювало економіку [5]. Наслідки цього конфлікту негативно відобразилися на політичному та, що важливіше, економічному становищах СРСР заклавши підвалини для його розколу.

Об'єктивно виникала потреба майбутньої України формувати свою правову систему, в тому числі й щодо захисту економічної складової безпеки, орієнтовану винятково на власні інтереси та адаптовану до тогочасних складних реалій. Першим вагомим кроком, безумовно, стало ухвалення Верховною Радою Української РСР Декларації про державний суверенітет України від 16.07.1990 р. № 55-ХІІ [6] якою проголошувався державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повнота й неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах [6].

Зважаючи на неефективність командно-адміністративної системи управління економікою, появи передумов для гіперінфляції і скорочення ВВП (зокрема і внаслідок втрати багатьох ринків збуту та об'єктивній неможливості виготовлення багатьох видів товарів, у силу нових територіальних меж) виникала нагальна потреба розробки та впровадження дієвого механізму з управління економічною складовою. Вагомим кроком у цьому напрямі стало прийняття закону «Про економічну самостійність Української РСР», від 03.08.1990 р. № 142-ХІІ [7]. Погоджуємося з думкою І. В. Шевчука, який вважає, що у зазначеному акті закладалися правові основи для формування механізму з переходу до ринкової економіки [8, с. 315]. Також ряд положень цього законодавчого акту направлені на зменшення вірогідності появи та запобігання багатьом

негативним наслідком для національної економіки, що виникали у результаті більшості закономірних трансформаційних перетворень. У той же час, аналізуючи деякі, присвячені цій тематиці, джерела цілком виправдано можна зауважити, що Україна стикнулася з низкою проблем, що об'єктивно несли реальну загрозу економіці останній.

В аспекті сприяння правового захисту економічної складової, з початку незалежності значимим кроком стало віднесення саме цього завдання до одного з пріоритетних. Так, ст. 17 Конституції України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [9] було встановлено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [9]. Об'єктивно, що це сформувало належне правове підґрунтя для створення та подальшого вдосконалення відповідних адміністративно-правових механізмів для захисту національної економіки.

Першим суттєвим і значимим документом присвяченим основним засадам державної політики в сфері економічної безпеки є Концепція (основи державної політики) національної безпеки України від 16.01.1997 р. N 3/97-ВР [10]. У відповідності до якої в економічній сфері безпекова політика мала здійснюватися за такими напрямками: 1) недопущення протиправного використання державних ресурсів та бюджетних коштів; 2) мінімізація обсягів стимулювання економіки; 3) контроль за експортно-імпортною діяльністю з превалюванням захисту вітчизняного виробника; 4) боротьба з незаконною економічною діяльністю [10].

Ширший перелік напрямів державної безпекової політики в економічній сфері був запропонований у ЗУ «Про основи національної безпеки» від 19.06.2003 р. № 964-IV [11], який, змінив попередній аналізований документ. Зокрема, основними векторами визнавались: 1) забезпечення умов для сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки; 2) прискорення прогресивних структурних та інституціональних змін в економіці, поліпшення інвестиційного клімату, підвищення ефективності інвестиційних процесів; стимулювання випереджувального розвитку наукоємних високотехнологічних виробництв; 3) вдосконалення антимонопольної політики; 4) створення ефективного механізму державного регулювання природних монополій; 5) подолання «тінізації» економіки через реформування податкової системи, оздоровлення фінансово-кредитної сфери та припинення відпливу капіталів за кордон, зменшення

позабанківського обігу грошової маси; 6) забезпечення збалансованого розвитку бюджетної сфери, внутрішньої і зовнішньої захищеності національної валюти, її стабільності, захисту інтересів вкладників, фінансового ринку; 7) здійснення виваженої політики внутрішніх та зовнішніх запозичень; 8) забезпечення енергетичної безпеки на основі сталого функціонування і розвитку паливно-енергетичного комплексу, в тому числі послідовного і активного проведення політики енергозбереження та диверсифікації джерел енергозабезпечення; 9) забезпечення продовольчої безпеки; 10) захист внутрішнього ринку від недоброякісного імпорту – поставок продукції, яка може завдавати шкоди національним виробникам, здоров'ю людей та навколишньому природному середовищу; 11) посилення участі України у міжнародному поділі праці, розвиток експортного потенціалу високотехнологічної продукції, поглиблення інтеграції у європейську і світову економічну систему та активізація участі в міжнародних економічних і фінансових організаціях [11].

У подальшому різні сектори національної економіки неодноразово були об'єктом деструктивного зовнішнього та внутрішнього впливу, що вимагало відповідного оперативного реагування з боку компетентних державних інституцій. Серед їх числа вагома роль відводиться Глобальній фінансовій кризі у 2008 р., наслідки від якої негативно позначилася й на вітчизняному економічному секторі. До основних тогочасних ризиків, на переконання Б. Данилишина, виправдано необхідно віднести: 1) істотне зростання дефіциту зовнішньоторговельного балансу; 2) скорочення додатного сальдо рахунку операцій із капіталом та фінансових операцій; 3) зміна додатного сальдо платіжного балансу на від'ємне [12]. З метою дієвого запобігання посилення тиску на економіку Указом ПУ від 24.10.2008 р. 965/2008 було введено в дію рішення РНБОУ «Про невідкладні заходи з посилення фінансово-бюджетної дисципліни та мінімізації негативного впливу світової фінансової кризи на економіку України» [13]. Відповідно до якого передбачалися такі заходи: 1. Кабінету Міністрів України: а) забезпечити внесення в установленому порядку змін до бюджетного законодавства; б) регулярно узгоджувати із Національним банком України графік та обсяги випуску грошей в економіку; в) здійснення видатків за незахищеними статтями бюджету в межах наявних ресурсів без збільшення обсягів державного боргу понад обсяги, визначені бюджетним законодавством; д) проведення термінових консультацій з міжнародними фінансовими організаціями,

Європейською Комісією, урядами іноземних держав щодо одержання фінансової підтримки для реалізації інфраструктурних проєктів; е) інші заходи. 2. Запропонувати Національному банку України: а) збільшити з 1 квітня 2009 р. нормативи резервування за кредитними операціями по кредитах, інформацію щодо яких не внесено до кредитних історій; б) розробити механізми обмеження верхньої межі ставки залучення банківськими установами на внутрішньому ринку депозитів фізичних осіб; в) інші заходи. 3. Запропонувати наглядовим радам на той час ВАТ «Державний ощадний банк України», «Державний експортно-імпорتنний банк України» ухвалити протягом тижня необхідні рішення для посилення контролю за діяльністю цих державних банків з метою забезпечення спрямування їх кредитних ресурсів відповідно на іпотечне кредитування та підтримку експорту. 4. Службі безпеки України вжити заходів щодо притягнення в установленому порядку до відповідальності осіб, які вчиняють дії, що призводять до погіршення фінансової спроможності суб'єктів господарської діяльності. 5. Інші заходи [13].

Вагомим кроком стало затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України від 02.04.2007 р. № 60 [14], яка містила термін «економічна безпека», визначала перелік та характеризувала її складові. Однак, у 2013 р. згаданий документ втратив чинність. Причиною цього слугувало затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013 р. № 1277 [15], ключовою відмінністю якої стало те, що вона носить рекомендаційний характер. Також актом змінювалися деякі попередньо встановлені показники індикаторів стану економічної безпеки України, їхні порогові значення й алгоритм розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки [15].

З часом стало очевидно, що багато кризових наслідків мали триваючий ефект, що зумовило потребу вживати додаткові заходи для, хоча б часткової, протидії останнім із точки зору підтримки економіки у коротко- та середньостроковій перспективі. Це призвело до затвердження Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері від 15.08.2012 р. № 569-р [16]. Відповідно до якої передбачалось вжиття заходів у наступних сферах: 1) бюджетній: а) забезпечити відповідність цілей бюджетної політики фінансовим можливостям держави; б) посилити контроль за цільовим і ефективним використанням бюджетних коштів; г) забезпечити дотримання індикативних прогнозних показників державного бюджету на

середньострокову перспективу; д) завершити проведення пенсійної реформи з метою збалансування бюджету Пенсійного фонду України та забезпечення його бездефіцитності; 2) управління державним боргом гарантованим державою боргом та боргом корпоративного сектору: а) зменшення залежності від зовнішніх фінансових ринків і запозичень короткострокового капіталу; б) створення умов для розвитку та функціонування внутрішнього ринку капіталу, підвищення його конкурентоспроможності; в) розроблення механізмів та інструментів, що сприятимуть спрямуванню вітчизняного капіталу на розвиток реального сектору економіки; 3) податковій: а) проведення аналізу економічної співпраці українських резидентів із суб'єктами підприємницької діяльності, які зареєстровані в офшорних зонах, та удосконалення нормативно-правової бази у податковій сфері; б) проведення інвентаризації міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування, що не відповідають сучасним стандартам Організації економічного співробітництва та розвитку, і внесення змін до положень таких договорів у частині розширення вимог щодо обміну інформацією; 4) фінансів реального сектору економіки – запровадження системи здійснення постійного моніторингу за збалансованістю активів і пасивів підприємств реального сектору економіки незалежно від їх форми власності та запобігання можливій концентрації сільськогосподарських земель у власності осіб, що не провадять сільськогосподарську діяльність; 5) банківській: а) запровадити удосконалені підходи до проведення оцінки кредитних ризиків банків, створити умови для підвищення якості кредитного аналізу платоспроможності позичальників і забезпеченості кредитів; б) заходи щодо підвищення рівня фінансової грамотності та обізнаності населення, які забезпечуватимуть соціальну та фінансову стабільність у суспільстві, сприятимуть посиленню довіри населення до фінансової системи країни; б) функціонування валютного ринку: а) встановлення на законодавчому рівні рівних умов участі резидентів та нерезидентів на ринку інвестиційних операцій України в частині визначення обов'язку щодо проведення іноземними інвесторами розрахунків за інвестиційними операціями на території України виключно в національній валюті України; б) мінімізацію використання готівкової іноземної валюти на території України; 7) функціонування фондового ринку: а) збільшення капіталізації та ліквідності фондового ринку; б) удосконалення ринкової інфраструктури та засад саморегулювання, забезпечення їх надійного і ефективного функціонування; в) удосконалення

механізмів захисту прав інвесторів; г) удосконалення умов і правил державного регулювання та нагляду на фондовому ринку; 8) інші заходи [16]. Як показала практика реалізація низки висвітлених заходів послабила тиск на деякі сфери економічної складової.

У подальшому державна безпекова політика здійснювалася відповідно до профільного законодавчого акту. Вагоме значення відводилося окремим її векторам, які висвітлювались в документах стратегічного призначення. Так, Стратегією національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється», затвердженою Указом ПУ від 08.06.2012 р. № 389/2012 [17] передбачалося, що забезпечення економічної безпеки має досягатися внаслідок: 1) дієвого захисту права власності, оптимізація податкового навантаження на бізнес, удосконалення регуляторного і корпоративного законодавства, обмеження монополізму і сприяння конкуренції, підвищення ефективності регулювання фінансових і товарних ринків; створення на цій основі сприятливих умов для підприємництва та інвестування, скорочення матеріальних витрат в економіці та обмеження тіньової господарської діяльності; 2) підвищення ефективності використання державних коштів, забезпечення дієвого державного контролю за діяльністю суб'єктів природних монополій, прозорості використання ними фінансових ресурсів, ефективності цінової і тарифної політики; 3) забезпечення сталості фінансової системи, гнучкості валютного курсу гривні, розширення кредитної підтримки економіки, зміцнення довіри до фінансових установ; 4) мінімізації негативного впливу на економіку зовнішньої кон'юнктури та наслідків світової фінансово-економічної кризи; 5) посилення дієвості захисту внутрішнього ринку від несумлінної конкуренції з боку підприємств-монополістів та постачальників імпортової продукції; 6) підвищення ефективності державного контролю за діяльністю підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави; 7) та ін. заходів [17].

Наступний етап удосконалення правового забезпечення системи економічної безпеки держави зумовлений ратифікацією Угоди про асоціацію України з ЄС від 27.06.2014 р. [18]. Безумовно, утвердження нових векторів подальшого розвитку та орієнтація винятково на проєвропейські критерії регулювання суспільних відносин у різних сферах передбачає життя низки заходів, у тому числі й щодо сприяння правового захисту національної економіки.

Для досягнення вказаних цілей було затверджено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12.01.2015 р. № 5/2015 [19].

Документом встановлюються мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України [19] в умовах реалізації євроінтеграційної політики.

Не виникає сумніву, що вагоме значення в контексті тематики наукового дослідження має й Стратегія національної безпеки України, від 26.05.2015 р. № 287/2015 [20]. Згідно якої передбачені наступні заходи із забезпечення системи економічної безпеки України: 1) деолігархізації, демонополізації і дерегуляції економіки, захисту економічної конкуренції, спрощення й оптимізації системи оподаткування, формування сприятливого бізнес-клімату та умов для прискореного інноваційного розвитку; 2) ефективного застосування механізму спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), унеможливлення контролю стратегічних галузей капіталом держави-агресора; 3) створення найкращих у Центральній і Східній Європі умов для інвесторів, залучення іноземних інвестицій у ключові галузі економіки, зокрема в енергетичний і транспортний сектори, як інструменту забезпечення національної безпеки; 4) забезпечення готовності економіки до відбиття Україною збройної агресії; 5) розвитку оборонно-промислового комплексу як потужного високотехнологічного сектору економіки, здатного відігравати ключову роль у її прискореній інноваційній модернізації; 6) юридичного захисту в міжнародних інституціях майнових інтересів фізичних і юридичних осіб України та Української держави, порушених Росією; 7) підвищення стійкості національної економіки до негативних зовнішніх впливів, диверсифікації зовнішніх ринків, торговельних та фінансових потоків; 8) забезпечення цілісності та захисту інфраструктури в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, та особливого періоду; 9) ефективного використання бюджетних коштів, міжнародної економічної допомоги та ресурсів міжнародних фінансових організацій, дієвого контролю за станом державного боргу; 10) стабілізації банківської системи, забезпечення прозорості грошово-кредитної політики та відновлення довіри до вітчизняних фінансових інститутів; 11) системної протидії організованій економічній злочинності та «тінізації» економіки на основі формування переваг легальної господарської діяльності та водночас консолідації інституційних спроможностей фінансових, податкових, митних та правоохоронних органів, виявлення активів організованих злочинних угруповань та їх конфіскації [20]. Вбачається, що

реалізація всіх цих напрямів має сприяти євроінтеграційній політиці.

Аналізуючи сучасний стан правового забезпечення системи економічної безпеки України найперше доцільно вказати, що відносно нещодавно було прийнято ЗУ «Про національну безпеку», від 21.06.2018 р. № 2469-VIII [21]. Вказаний документ визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз. Також, у відповідності до його положень встановлюються та розмежовуються повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, створюється основа для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки і оборони, сил безпеки і сил оборони, визначається система командування, контролю та координації операцій сил безпеки і сил оборони, запроваджується всеосяжний підхід до планування у сферах національної безпеки і оборони, забезпечуючи у такий спосіб демократичний цивільний контроль над органами та формуваннями сектору безпеки і оборони [21].

У той же час, враховуючи існуючі виклики сьогодення перед державою в економічному секторі, не виникає сумніву, що поточне правове забезпечення вимагає особливої уваги з метою подальшого удосконалення. Вказане обумовлене

не тільки недосконалістю вітчизняного законодавства, а також і стрімкими, часто непередбачуваними економічними змінами на глобальному та національному рівнях, що потенційно несе високі ризики для економіки й, відповідно, потребує систематичного та оперативного реагування державних інституцій, у тому числі й правотворчому напрямі.

Висновки. Розвиток національного законодавства щодо забезпечення функціонування системи економічної безпеки України в період незалежності відбувався у мовах складного процесу становлення держави. Питання забезпечення правового захисту національної економіки було і залишається одним із надважливих, зважаючи на геополітичне становище країни, її ресурсне забезпечення та широкий спектр реальних загроз останній. Важливими актами в цьому аспекті є Конституція України, безпекові й інші закони, документи стратегічного призначення та ін.

Еволюції правового захисту економічної складової присвячувалась значна увага з боку правотворця та науковців на всіх етапах розвитку незалежної Української держави. У той же час, зважаючи на стрімкі, часто непередбачувані зміни на глобальному та національному рівнях, не виключено, що питання вдосконалення правової системи щодо захисту національної економіки неодноразово вимагатиме уваги.

Література:

1. Уразгалиев В. Ш. Экономическая безопасность: учебник и практикум для вузов. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Издательство Юрайт, 2019. 675 с.
2. Кулінська А. В. Державне управління фінансовою складовою економічної безпеки національної економіки України: дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03. Одеса, 2017. 531 с.
3. Кейнс Дж. М. Избранные произведения. М. : Экономика, 1993. С. 514–515.
4. Neu C. R., Wolf C. Jr. The Economic Demensions of National Security. USA : RAND, 1994. P. 11.
5. Иванов Е. Экономические аспекты гибридной (холодной) войны. URL: <https://www.geopolitica.ru/article/ekonomicheskie-aspekty-gibridnoy-holodnoy-voynu> (дата звернення: 15.01.2020).
6. Декларація про державний суверенітет України : Декларація від 16.07.1990 р. № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12> (дата звернення: 15.01.2020).
7. Про економічну самостійність Української РСР : Закон Української РСР від 03.08.1990 р. № 142-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-12> (дата звернення: 15.01.2020).
8. Шевчук І. В. Нормативно-правове забезпечення економічної безпеки України в контексті захисту національних інтересів держави. Університетські наукові записки, 2018. № 67–68, С. 313–321.
9. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 15.03.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 16.01.2020).

10. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України : Постанова від 16.01.1997 р. N 3/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 16.01.2020).
11. Про основи національної безпеки : Закон від 19.06.2003 р. № 964-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (дата звернення: 16.01.2020).
12. Данилишин Б. Світова фінансова криза – тест для України. 2008. URL: https://dt.ua/POLITICS/svitova_finansova_kriza_test_dlya_ukrayini.html (дата звернення: 17.01.2020).
13. Про невідкладні заходи з посилення фінансово-бюджетної дисципліни та мінімізації негативного впливу світової фінансової кризи на економіку України : Указ від 24.10.2008 р. 965/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0032525-08> (дата звернення: 17.01.2020).
14. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України : Методика від 02.04.2007 р. № 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07> (дата звернення: 17.01.2020).
15. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Рекомендації від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (дата звернення: 17.01.2020).
16. Стратегії національної безпеки України : Стратегія від 12.02.2007 р. № 105. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105/2007/ed20070212> (дата звернення: 17.01.2020).
17. Стратегія національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється» : Стратегія від 12.02.2007 р. № 105. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105/2007> (дата звернення: 17.01.2020).
18. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 20.01.2020).
19. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» : Стратегія від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 20.01.2020).
20. Стратегія національної безпеки України : Указ від 26.05.2015 р. № 287/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення: 20.01.2020).
21. Про національну безпеку : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 20.01.2020).